

Баєва О. І., Якименко В. О., Хоменко В. С.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Людський розвиток: базисні поняття та концептуальні положення

olgaivanovnabaeva@gmail.com

Вступ. У сучасних умовах цивілізаційного прогресу спостерігається перехід до усвідомлення вирішальної ролі людини у суспільному виробництві. У результаті усвідомлення важливості ролі людських ресурсів у соціально-економічній сфері виникає новий тип суспільних відносин, де людина стає центром та метою розвитку, що створює широкі можливості для забезпечення основних цінностей, прав і свобод, реалізації людського потенціалу [Дем'яненко А. А. Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку].

Мета дослідження. Дослідити концептуальні положення людського розвитку.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використовувалися методи опрацювання інформації, системний підхід.

Отримані результати. Основною метою людського розвитку є досягнення гідного рівня життя, поставленої мети і виконання значимих для людини завдань. Сучасні напрямки розвитку суспільства спрямовані на підтримку та відновлення людського капіталу. Забезпечення високої якості людського капіталу, його формування, накопичення та ефективного використання сприяє покращенню здоров'я нації, розвитку економіки та суспільства.

Історичні та соціально-економічні процеси стали фундаментом для формування теоретико-методологічних основ концепції людського розвитку, сформованої та обґрунтованої пакистанським економістом Махбуб уль-Хаком та індійським економістом Амартія Сенем – представниками Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (далі – ПРООН). Основоположниками сучасної теорії людського капіталу є відомі вчені Г. Беккер та Т. Шульц. [Баєва О. І. Охорона здоров'я як фактор розвитку людського капіталу].

У структуру людського розвитку включають такі основні складові елементи: довге і здорове життя, рівень освіти та її доступність, доступ до матеріальних ресурсів [Баєва О. І. Державна політика в галузі охорони здоров'я, Баєва О. І. Державне регулювання людського капіталу як визначальний фактор розвитку економіки].

До основних передумов формування концепції людського розвитку відносяться: історичні, економічні, соціальні та інституціональні.

1. Історичні передумови. Положення концепції людського розвитку почали зароджуватись під час радикальних колоніальних перетворень і наукових відкриттів. Процеси деколонізації, в результаті яких виникло близько сотні нових держав, мали велике історичне значення, але ще більшого значення для розвитку людської цивілізації деколонізація набула у глобальному масштабі, змінивши вектор історичного розвитку багатьох країн, тобто у народів незалежних держав з'явилася можливість самостійного розвитку. У результаті процесу деколонізації і появи незалежних держав Третього світу виникає гостра необхідність вирішення соціальних, економічних, політичних та інших проблем з метою підвищення рівня життя населення і його розвитку [Алексєєнко І. В. Колоніалізм та расизм як засоби обмеження дії універсальних прав людини і прав народів].

2. Економічні передумови. В умовах масштабного науково-технічного прогресу в економіці постійно зростає роль і значення людини, рівня її освіти, кваліфікації, наукових знань, умінь і досвіду. Формування концепції людського капіталу відбулось, головним чином внаслідок бурхливого розвитку науки і техніки [Антонюк В. П. Головні напрями зміцнення соціально-економічних основ формування людського капіталу в Україні].

3. Соціальні передумови. До ключових глобальних проблем людства, визнаних світовою спільнотою і представлених у Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, відносяться високий рівень бідності серед населення та голоду; проблема з доступом дітей до початкової освіти;

нерівноправність за статевою ознакою; расова, етнічна, релігійна дискримінація; високий рівень дитячої та материнської смертності тощо.

4. Інституціональні передумови. Посилаючись на положення теорії інституціоналізму, діяльність ООН, як міжнародного інституту сприяє співпраці між суверенними державами, робить важливий внесок у вирішення проблем сучасності та сприяє загальному світовому розвитку [Коптєва О. О. Безпека людини як концепція міжнародного права].

У Декларації про право на розвиток, прийнятій резолюцією 41/128 Генеральної Асамблеї від 4 грудня 1986 р., вперше обґрунтовано необхідність комплексного переосмислення світовим науковим співтовариством поглядів на проблему розвитку людини, розроблення нових методів оцінки розвитку різних країн. Аналіз Декларації про право на розвиток дозволив виділити такі основні її положення:

- людина є основним суб'єктом процесу розвитку;
- створення сприятливих умов для розвитку народів та індивідуумів є основним обов'язком їх держав;
- зусилля розвитку народів та індивідуумів на міжнародному рівні мають супроводжуватися зусиллями по встановленню нового міжнародного економічного порядку;
- процес розвитку має бути спрямований на підвищення добробуту всього населення на основі його активної, вільної і конструктивної участі в розвитку і справедливому розподілі створюваних у процесі розвитку благ;
- результатом розвитку має бути реалізація всіх прав людини і основних свобод у повній мірі.

Висновки. Сучасне бачення суспільного розвитку відводить людині провідне місце у всіх сферах суспільного життя. Склад елементів людського розвитку є неоднозначним і залежить від різних умов людського розвитку та чинників, що на нього впливають. Найбільш важливими в сучасних умовах складовими людського розвитку є довге і здорове життя, рівень освіти та її доступність, доступ до матеріальних ресурсів.